

TURISTIČKA I UGOSTITELJSKA ŠKOLA
DUBROVNIK
OBRAZOVANJE ODRASLIH

KULTURNO – POVIJESNA BAŠTINA DUBROVNIKA I OKOLICE

STRUČNA EDUKACIJA ZA ČLANOVE AUTO-TAKSI PRIJEVOZA

Elva Muratti, prof.
2010.godina

Dubrovnik (lat. i tal. *Ragusa*) je grad na jugu Hrvatske, administrativno središte Dubrovačko-neretvanske županije i jedno od najvažnijih povijesno-turističkih središta Hrvatske. Prema popisu iz 2001. godine Dubrovnik je imao 43.770 stanovnika, za razliku od 49.728 stanovnika prema popisu iz 1991. U popisu iz 2001., 88.39% stanovnika izjasnilo se kao Hrvati.

Godine 1979. grad Dubrovnik dodan je na UNESCO-ov popis Svjetske baštine.

Prosperitet grada Dubrovnika oduvijek se temeljio na pomorskoj trgovini. U srednjem vijeku postao je kao Dubrovačka Republika jedini grad-država na istočnoj obali Jadrana koji je konkurirao Veneciji. Uz svoje bogatstvo i diplomaciju, grad je postigao izvanredan stupanj razvoja, posebno tijekom 15. i 16. stoljeća. Dubrovnik je bio jedan od središta razvoja hrvatskog jezika i književnosti te su u njemu stvarali mnogi značajni pjesnici, dramatičari, slikari, matematičari, fizičari i drugi učenjaci.

Dubrovačke gradske zidine su sklop utvrda koje okružuju stari dio grada Dubrovnika.

Građene su od 13. do 17. stoljeća za potrebe obrane. Duge su 1940 m, visoke do 25 m, prema kopnu debljine 4-6 m, a prema moru 1.5-3 m. Na četiri strane svijeta, zaštićene su kulama.

Kada je počelo ograđivanje zidinama u 13. stoljeću, prostor starog grada bio je već definiran te se nije mogao više širiti. Unutar gradskih zidina, za vrijeme Dubrovačke Republike živjelo je oko 2000 stanovnika u vrijeme nastanka Statuta 1272. godine, a najviše ih je bilo u 15. stoljeću, oko 6000 ljudi[1]. U 14. stoljeću sagrađeno je 15 četverokutnih kula. Pojavom baruta, bedemi su pojačani za zaštitu od topničkih napada. Zbog opasnosti od Mlečana, zatvoreni su svi nepotrebni otvori na zidinama prema luci. Gradske zidine dobile su današnji izgled u 15. i 16. stoljeću. Ratovi su utjecali na novu gradnju. Kada je pao Konstantinopol 1453. godine, sagrađena je kula Minčeta. Zbog tursko-mletačkih ratova sagrađene su kule sv. Ivan, Revelin i bastion sv. Margarete. Zidine su zbog ratne opasnosti građene velikom brzinom.

Minčeta je najsjevernija i najmonumentalnija tvrđava na dubrovačkim gradskim zidinama; najistaknutija točka obrambenog sustava Dubrovnika prema kopnu. Uz sv. Vlahu, svojevrsan je simbol grada Dubrovnika.

Tvrđava Minčeta je dobila ime po dubrovačkoj plemićkoj obitelji Menčetić. To je velika kružna kula, koja je utemeljena na širokom i čvrstom predziđu; svojom visinom i impresivnim obujmom dominira sjeverozapadnim povišenim dijelom grada i zidina. Minčeta ima izbačeno krunište, poduprto profiliranim kamenim konzolama. Krunište ima očitu estetsku, a ne fortifikacijsku funkciju, što znači da je sama kula za vrijeme Dubrovačke Republike bila gotovo neuništivo uporište.

Kula je nastala u dvije faze. U prvotnom je obliku bila četverokutna, građena je 1319. godine, a kao graditelj je zabilježen Nićifor Ranjina.

Nakon pada Carigrada (1453. godine) odlučeno je da se postojeća kula prepravi u oblu. Odluka je donesena 1455. godine, ali je gradnja, zbog epidemije kuge, započela tek 1461. godine prema projektu jednog od najznamenitijih graditelja u Europi – Michelozza di Bartolomea iz Firence. Michelozzo je oko postojeće četvrtaste kule izgradio široko oblo utvrđenje prilagođeno novom načinu ratovanja koje je povezao s novoizgrađenim sustavom niskog ukošenog predziđa. Zidovi ovog novog utvrđenja bili su debeli i puni šest metara i imali su cijeli niz zaštićenih otvora za topove. Skori pad Bosne po tursku vlast 1463. godine još je više ubrzao radove. Nakon Michelozzova odlaska iz Dubrovnika, izgradnju Minčete preuzima i nastavlja Juraj Dalmatinac, koji je cjelokupnu zamisao o izgledu kule prilagodio i podigao na višu razinu, dajući joj ovakav veličanstveni i monumentalni oblik, dok je njezino sadašnje prošireno krunište kasnija dogradnja. Kula Minčeta dovršena je 1464. godine i simbol je neosvojivosti Dubrovnika.

Bokar je jedna od pet najvažnijih kula na dubrovačkim gradskim zidinama. Nalazi se na zapadnom kraju zidina, u neposrednoj blizini tvrđave Lovrijenac. Kula je izvedena i dovršena po Michelozzovim nacrtima 1570. godine, iako je gradnja počela još 1461. Arhitektonski je to čist i skladan kružni volumen s tri vijenca, vrlo zanimljiv po unutarnjim prostorijama i terasama. Ima potkovast oblik. Služila je za topničku paljbu u svrhu obrane gradskog opkopa i mosta na Vratima od Pila te nadzor pristupa s mora u slučaju opsade ili iskrcavanja neprijatelja u lučici Pile. U njoj je kazamat za čuvanje

streljiva i manjih topova. Zbog položaja prema moru, bila je pogodna za topničke vježbe: od 1463. godine, s Bokara, se ispitivao domet topova.

Tvrđava Lovrijenac, također poznata kao *Gibraltar Dubrovnika*, tvrđava je koja se nalazi kraj vanjskih zapadnih zidina grada Dubrovnika, 37 m iznad razine mora. Tvrđava je poznata po svojim predstavama i vjenčanjima te najvažnije kao povijesni simbol otpora Mletačkoj Republici.

U vrijeme borbe Dubrovnika i Mletaka, Mleci su planirali izgraditi kulu na istom mjestu gdje sada Lovrijenac stoji. Da su uspjeli, imali bi Dubrovnik pod nadzorom no Dubrovčani su ih, saznajući za njihov plan, pretekli u tome. Dubrovačke kronike otkrivaju kako su Dubrovčani u samo tri mjeseca izgradili su Lovrijenac te kad su Mletački brodovi stigli, puni materijala za gradnju, bilo im je naređeno da se povuku natrag u Veneciju

Lovrijenac je trokutastog oblika s tri terase. Debljina zidova prema moru iznosi čak i do 12 metara dok su oni prema gradu i uvali unutra debeli samo 60cm. Dva mosta vode u tvrđavu a iznad vrata u kamenu je uklesano "Non Bene Pro Toto Libertas Venditur Auro" – "Sloboda se ne smije prodati ni za sva blaga svijeta". Kao pozornica, Lovrijenac je počeo služiti tek nedavno, no tu je, uz Shakespeareovog "Hamleta", kao i mnoga druga djela domaćih književnika, postao jedan od simbola Dubrovačkih ljetnih igara.

Sv. Ivan je tvrđava u sklopu dubrovačkih gradskih zidina. Nalazi se na južnoj strani i glavna joj je funkcija bila obrana gradske luke.

Tvrđava je sagrađena 1346., pod nazivom *Tvrđava „od mula“*. U blizini je je kasnije podignuta tzv. *Gundulićeva tvrđava*, i to prema nacrtima dubrovačkog inženjera Paskoja Miličevića. Obje su tvrđave 1522. godine povezane kulama, a od 1557. godine tvore cjelinu kakvu poznajemo danas – monumentalna građevina dijelom polukružnog oblika. U unutrašnjosti tvrđave izvorno se nalazilo veliko skladište baruta.

Uz Minčetu na sjeveru, Bokar i Lovrijenac na zapadu, Sv. Ivan je bio treća važna utvrda na dubrovačkim zidinama. Gradska je luka sa sjeverne strane branjena manjom tvrđavom Sv. Luka, dok je s južne strane tu funkciju imala tvrđava Sv. Ivan. U početku se između tih dviju tvrđava protezao lanac kako bi se spriječio neželjeni ulazak brodova u luku. Taj je lanac bio toliko čvrst da je brodovima bez većih problema lomio kobilice. Lanac se ondje nalazio sve dok 1484. godine nije izgrađen umjetni otočić, lukobran zvan Kaše. Lukobran je izgrađen po nacrtima graditelja Paskoja Miličevića.

Danas se u prostorijama tvrđave sv. Ivan čuva znatan dio kulturnog blaga iz doba Republike. Također, u njoj su smještene zbirke Pomorskog muzeja i Akvarij.

Tvrđava Revelin se nalazi sjeveroistočno od dubrovačkih gradskih zidina a od njih je odijeljena dubokim jarkom a spojena mostom. Namijenjena joj je bila obrana Dubrovnika od Turaka.

Prvi spomen o potrebi gradnje utvrde na mjestu današnjeg Revelina datira iz 1449. godine, a utvrda se počela graditi 1463. godine. Današnju snagu i izgled duguje zamisli Antonia Ferramolina iz Bergama koji je 1538. godine na dotadašnjoj utvrdi zamislio i izgradio tvrđavu Revelin kao isturenu masivnu tvrđavu nepravilnog četverokutnog tlocrta sa sjeveroistočnim oštrim kutem. Gradnja Revelina je dovršena 1551. godine.

Nakon potresa 1667. godine tvrđava postaje upravno središte Dubrovačke Republike i u nju je prenesena državna riznica i riznica katedrale.

U vrijeme gradnje tvrđave uveden je propis da svatko tko dolazi u Dubrovnik mora sa sobom donijeti jedan kamen koji je veličinom trebao biti primjeren tjelesnoj građi donositelja.

Prilikom arheoloških istraživanja unutar tvrđave Revelin 1983. - 1986. godine nađeni su brojni ostaci zidova i građevina iz doba prije Revelina od kojih bi najzanimljivije bilo spomenuti peć vrsnog ljevača zvona i topova Ivana Krstitelja Rabljanina.

Vrata od Ploča su istočni ulaz u dubrovački stari grad, a nalaze se u dijelu Ploče, po kojem su vrata i dobila ime.

Vrata od Ploča su podignuta na istom načelu kao i Vrata od Pila tj. s vanskim i unutarnjim vratima, s kamenim mostom preko opkopa i drvenim mostom na podizanje. Vanjska su vrata izgrađena 1450.

godine, izgradio ih je Simon della Cava, a most s jednim lukom podignut je godinu dana ranije po uzoru na stari most pred Vratima od Pila.

Unutarnja su vrata izgrađena u romaničkom stilu, kao i lik sv. Vlaha nad njima. Do unutarnjih su vrata, za vrijeme austrijske okupacije u 19. stoljeću, probijena još jedna, mnogo šira, vrata.

Vrata od Pila (Gradska vrata od Pila) su zapadni ulaz u dubrovački stari grad, tradicionalno prvi susret s gradom, a nalaze se u dijelu zvanom Pile po kojem su i dobile ime.

Vrata od Pila se nalaze na mjestu nekadašnje tvrđave od Pila koja je postojala već 972. godine, a srušena je 1818. godine, ali se i danas vide ostaci te tvrđave između vanjskih i unutarnjih vrata. Vanjska su vrata sagrađena 1573. godine, u obliku renesansnog luka, u zidu istoimene polukružne tvrđave. Iznad njih se nalazi kip sv. Vlaha, dubrovačkog sveca – zaštitnika. Do vrata se dolazi preko kamenog mosta na tri luka, s kamenim klupama uz ogradu. Most je 1471. godine podigao Paskoje Miličević, gradski inženjer čije je ime povezano s nastankom mnogih objekata u Dubrovniku. Most završava drugim drvenim pokretnim mostom koji se u vrijeme Dubrovačke Republike u određeni noćni sat podizao, a u ranim jutarnjim satima spuštao i propuštao prigradsko stanovništvo i trgovce. Unutarnja vrata od Pila ugrađena su u glavnom gradskom zidu. Građena su u obliku gotičkog luka 1460. godine, na mjestu starijih vrata o kojima postoje podaci iz 13. stoljeća. Kip sv. Vlaha nad unutarnjim vratima isklesao je jedan od najboljih hrvatskih kipara u 20. stoljeću Ivan Meštrović. Gradska vrata su se zaključavala, a ključ se čuvao u stražarnici Kneževa dvora.

Pile, kako se zove veliki dio zapadnog gradskog predgrađa, riječ je grčkog podrijetla a prevedeno na hrvatski znači *vrata*.

Dubrovačka katedrala posvećena je Uznesenju Blažene Djevice Marije na nebo (Velika Gospa). Sjedište je Dubrovačke biskupije. Nastala je na mjestu bizantske i romaničke katedrale, uništene u velikom potresu 1667. godine. Sadašnja barokna katedrala građena je od 1671. do 1713. godine. Velik doprinos u ponovnoj izgradnji katedrale dao je svećenik i diplomat Stjepan Gradić. Nabavio je mnogo novca i našao je arhitekta Andreu Buffalinija iz Urbina. Njegove nacрте prihvatio je 1671. dubrovački Senat, koji je tada težio štednji. Katedrala je dovršena u baroknom stilu 1713. godine. Senat je na fasadu postavio mramornu ploču u zahvalnost Stjepanu Gradiću. Otvorenje katedrale bila je velika svečanost.

Unutrašnjost katedrale je raskošna. Iznad glavnog oltara nalazi se slika "Uznesenje Marijino" iz 16. stoljeća, koju potpisuje slavni talijanski slikar Tizian. Jedinstveni oltar sv. Ivana Nepomuka izrađen je do ljubičastog mramora.

U riznici katedrale čuvaju se zlatni i srebrni relikvijari, križevi, crkveno posuđe i slike talijanskih, flamanskih i hrvatskih slikara, među kojima je i slika "Bogorodica s djetetom" iz 16. stoljeća, koja se pripisuje slavnom talijanskom slikaru Raffaellu. U riznici je i relikvija glave sv. Vlaha iz 11.- 12. stoljeća. U obliku je krune bizantskih careva. Ukrašena je medaljonima u emajlu i dragim kamenjem. Rad je dubrovačkih zlatara.

Crkva sv. Vlaha je barokna crkva na Trgu Luža u Dubrovniku.

Izgrađena je na mjestu romaničke crkve, koja je preživjela veliki potres 1667., ali je uništena u požaru 1706. godine. Nova barokna crkva izgrađena je od 1706. do 1715. godine po nacrtima mletačkog graditelja Marina Gropellija. Crkva ima bogato ukrašeno pročelje s portalom, a ispred njega su široke stubе. Središnji prostor crkve nadvišen je kupolom. Na glavnom mramornom oltaru nalazi se kip sv. Vlaha od pozlaćenog srebra, rad dubrovačkih majstora iz 15. stoljeća. U rukama drži maketu grada prije potresa 1667. Kip je preživio i potres i požar u crkvi. Svake se godine 3. veljače u Dubrovniku slavi Festa sv. Vlaha.

Sveti Vlaho zaštitnik je grada Dubrovnika i čašćen kao njegov **parac** (u dubrovačkomu govoru znači *zagovornik*). Sintagma **nascega Prottettura** se još uvijek rabi u Dubrovniku, pored češćega izraza parac.

Štovanje Sv. Vlaha najbolje se očitovalo prigodom proslave njegovog Blagdana - 3. veljače - kada su ljudi masovno dolazili u Grad. To je bio blagdan svih stanovnika Republike. Da se omogućiti svim sudjelovati, uvedena je 'Sloboština Sv. Vlaha', dan kada je svaki prekršitelj, kažnjenik i prognanik

mogao 2 dana prije i 2 dana poslije blagdana slobodno doći u Grad, a da ga nitko nije smio pozvati na odgovornost (ta se slobodnost kasnije proširila na 7 dana prije i 7 dana poslije blagdana). Za blagdan je cijela Republika hrlila u Grad - tko nije mogao ići, slavio je kod kuće - sa svojim crkvenim barjaci i u narodnoj nošnji, da se svome svecu pokloni i pomoli, da mu zahvali za zaštitu u prošlosti i preporuči sebe i svoje za ubuduće. Tako je to i danas, pa se ljudi dugo i temeljito pripremaju za ovu svečanost. Na Pločama, istočnom ulazu u povijesnu jezgru Grada, uklesan je na kamenu natpis na latinskom jeziku: , 'Daleko vam kuća divljaci! Nikoga se ne boji ova tvrđa, koju grije dah svetoga starca.' Festa Sv. Vlaha se od 1. rujna 2009. godine nalazi na UNESCO-voj listi nematerijalne baštine čovječanstva.

Franjevački samostan i crkva su vjerski objekti grada Dubrovnika.

Samostan i crkva izgrađeni su u 14. stoljeću. Prema Stradunu gleda bočna fasada crkve. Vrata crkve su nasvođena raskošnim gotičkim portalom, koji se jedini sačuvao u katastrofalnom potresu 1667 godine. Portal je djelo domaćih klesara braće Andrijića iz 1498. godine. Središnja je kamena Pieta. Kasnoromanički klaustar iz 1360. godine, izradio je Mihoje Brajkov iz Bara. U sklopu samostana od 1317. godine do danas djeluje ljekarna, treća po starosti u Europi. Sačuvana je i bogata knjižnica s oko 20.000 primjeraka rukopisa, s posebnom vrijednim inkunabulama. U muzejskoj zbirci nalaze se slike starih majstora poput dubrovačkog slikara Lovre Dobričevića, izvorni inventar ljekarne i zlatarski predmeti.

Dominikanski samostan i crkva su vjerski objekti u gradu Dubrovniku.

Nalazi se u istočnom dijelu starog dijela grada uz gradske zidine. Dominikanci su osnovali samostan u Dubrovniku 1225. godine. Gradnja je završena tek u 14. stoljeću u kompleksu s velikom crkvom. Crkva je jedna od najvećih gotičkih građevina na istočnoj obali Jadrana. Nacrte je izradio Michelozzo di Bartolomeo, a gradnju su vodili dubrovački majstori Utešimović, Radomanović i dr. Južni portal izradio je kipar Bonino da Milano 1419. godine. Ističe se gotičko-renesansni klaustar, lukovi klaustara zatvaraju trifore s rozetama. U dvorištu je raskošni kameni bunar. Zvonik je započeo graditi majstor Checo iz talijanskog grada Monopolija 1390. godine, ali je dovršen tek u 18. stoljeću. Muzej samostana sadrži vrijedne rukopise i 217 inkunabula, slike dubrovačkih slikara iz 15. i 16. stoljeća: Lovre Dobričevića, Mihajla Hamzića i Nikole Božidarevića, veliko oslikano raspelo venecijanskog slikara Paola Veneziana iz 14. stoljeća i oltarnu palu "sv. Magdalena", rad slavnog talijanskog slikara Tiziana iz 1550. godine.

Crkva sv. Ignacija je isusovačka crkva u Dubrovniku.

Građena je kao barokna jednobrodna crkva s reprezentativnim pročeljem, po uzoru na crkvu sv. Ignacija u Rimu. Projekt je izradio arhitekt Ignazio Pozzo, a gradnja je dovršena 1725. godine. Iluzionističke barokne freske u unutrašnjosti, s prizorima iz života sv. Ignacija Lojolskog, izveo je slikar Gaetano Garcia. Godine 1885. u crkvi je postavljena umjetna spilja, posvećena Gospi Lurdskoj, jedna od najstarijih u Europi.

Crkva je smještena na trgu zvanom Poljana Ruđera Boškovića. Na trg se pristupa monumentalnim stubištem iz 1738. godine, djelu Pietra Passalacque, građenom po uzoru na stubište Piazza di Spagna u Rimu. Na crkvu se nadovezuje Isusovački kolegij (*Collegium Ragusinum*), glasovito isusovačko učilište, a dan as Biskupijska klasična gimnazija Ruđera Boškovića

- Samostan sv. Klare - izgrađen je uz same gradske zidine u 13. i 14. stoljeću. U njemu je 1434. godine otvoreno prihvatilište za napuštenu djecu.

- Crkva sv. Josipa - sagrađena je 1667. godine na mjestu, u potresu, srušene crkve sv. Jakova.

- Crkva sv. Nikole - iz 11. stoljeća, jedna od najstarijih sačuvanih crkvi u gradu.

- Crkva sv. Spasa - iz 1520. godine, ostala je neoštećena u velikom potresu 1667. godine. Ova renesansna crkva djelo je korčulanskog majstora Petra Andrijića. Sagrađena je kao zavjetna crkva nakon velikog potresa 1520. godine.

- Crkva sv. Roka - renesansna crkva iz 16. stoljeća.

- Crkva sv. Marije na Dančama - u njoj se čuvaju vrijedne slike dubrovačkih slikara "Poliptih" Lovre Dobričevića i "Triptih" Nikole Božidarevića.

- Sinagoga - jedna od najstarijih u Europi s počecima u 14. stoljeću.
- Srpska pravoslavna crkva - izgrađena 1877. godine
- Mesdžid - islamski vjerski objekt u ulici Mihe Pracata.

Knežev dvor je palača u Dubrovniku. Sagrađena je kao sjedište vlade i stan kneza, najviše političke funkcije u Dubrovačkoj Republici.

Knez se birao na mandat u trajanju od mjesec dana i za to vrijeme bio je na čelu Malog vijeća. U Kneževom dvoru knez je imao svoj ured i stan u kojem je boravio tijekom mandata, odvojen od svoje obitelji. Za to vrijeme nije smio napuštati dvor osim u slučaju državnih i protokolarnih razloga. Preko noći bi čuvao ključeve od grada koje je ujutro na protokolarnoj ceremoniji vraćao narodu. U prostoru Kneževa dvora nalazile se dvorane Velikog i Malog vijeća, državne kancelarije, sudnica, zatvor, oružarnica i barutana. Na ulazu se nalazi latinski natpis *Obliti privatorum publica curate* ("Zaboravite privatne i brinite se za javne stvari").

Prvi spomen o zgradi na prostoru današnjeg Kneževog dvora javlja se u 13. stoljeću, kada se spominje utvrda ('castellum'). Tijekom 14. stoljeća utvrda se po uzoru na rimsku i venecijansku tradiciju postepeno pretvarala u palaču. Godine 1435. u oružani se događaj eksplozija baruta uslijed koje je Knežev dvor teško oštećen. Nakon toga pristupilo se obnovi koja je trajala od 1435. do 1463. godine. Projekt je vodio napuljski inženjer Onofrio de la Cava, za kojeg se vjeruje da je autor reprezentativnog pročelja u mješovitom gotičko-renesansnom stilu. U izvedbi detalja sudjelovali su mnogi umjetnici, kipari, klesari i zidari. Od kiparskih ukrasa naročito se ističe rad kipara Petra Martinova, kapitel trijema s prikazom Asklepija, grčkog boga liječništva.

Zgrada je nakon toga doživjela još dva puta veća oštećenja. Nedugo nakon obnove 1463, nova je eksplozija baruta oštetila Knežev dvor. U velikom potresu 1667. doživjela je oštećenja unutrašnjosti, a obnova koja je uslijedila trajala je tri desetljeća. U početku se pokušalo vratiti gotičko-renesansni izgled dvora, za što su, kao konzultanti angažirani arhitekti Francesco Cortese iz Rima i Paolo Andreotti iz Genove. No, 1689. dolaskom velikog arhitekta, Sicilijanca Tommasa Napolija, zgradi je oblikovanjem novoga atrija utisnut barokni pečat.

Knežev dvor zadržao je svoju izvornu funkciju sve do 1808. godine kada francuski maršal August Marmont ukida Dubrovačku republiku. U atriju je smješteno poprsje Miha Pracata, jedini spomenik koji je Dubrovačka republika podigla jednom zaslužnom građaninu.

Danas je zgrada Kneževog dvora povijesni muzej u sklopu Dubrovačkih muzeja. Prostor dvora namješten je stilskim namještajem iz posljednjeg razdoblja Dubrovačke republike i 19. stoljeća. Sam namještaj nije izvorno pripadao prostoru Kneževog dvora već je godinama sakupljan iz starih dubrovačkih palača, ljetnikovaca i građanskih kuća. U prostoru Kneževog dvora nalazi se izložba slika starih majstora iz razdoblja od 15. do druge polovice 19. stoljeća.

Palača Sponza ili **Divona** je gotičko-renesansna palača u Dubrovniku.

Građena je od 1516. do 1521. godine. Gradili su je dubrovački majstor Paskoje Miličević i braća Andrijić s Korčule, od 1516. do 1520. godine.

Za vrijeme Dubrovačke Republike, imala je razne funkcije. Bila je carinarnica, državna blagajna, banka, kovnica novca, škola i riznica. Palača je prvobitno bila namijenjena za carinarnicu u kojoj se carinila trgovačka roba što su je trgovci donosili iz svih krajeva svijeta. Atrij palače s arkadama, bilo je najživlje trgovačko središte i sastajalište poslovnih ljudi Republike. U jednom je krilu bila državna kovnica novca koju je Republika osnovala u 14. stoljeću, i koja je u ovoj palači neprekidno djelovala sve do pada Republike. Vrlo brzo, već potkraj 16. stoljeća, Divona postaje i kulturno središte Republike kada je u njoj osnovana prva književna institucija u Dubrovniku - "Akademija složnih" u kojoj su se okupljali najobrazovaniji građani Dubrovnika i tu su raspravljali o književnosti, umjetnosti i svim znanstvenim dostignućima svoga vremena. U njoj je organizirana i prva škola u Dubrovniku.

Francuski kipar Bertrandus Gallicus izradio je medaljon u reljefu, na kojem je monogram Isusa u pratnji dva anđela. Skladišni odjeli nazvani su po svecima. Na nadsvođenom prolazu atrija piše na latinskom jeziku: *Fallere nostra venant et falli pondera; meque pondero cum merces ponderat ipse deus.* (Nama je zabranjeno varati i krivo mjeriti; i kad važeš robu; sa mnom je važe sam Bog). Danas je u palači smješten Državni arhiv u Dubrovniku, koji čuva povijesnu građu Dubrovačke Republike s materijalima najstarije povijesti Dubrovnika i njegova područja od proteklih stoljeća do najnovijeg vremena. A i palača sama postala je na svoj način jedna od dragocjenijih dokumenata tog arhiva. Neoštećena u potresu, postojano je dočekala i naše vrijeme. Na trgu pred Sponzom svake se godine svečano otvaraju Dubrovačke ljetne igre.

- *Palača Skočibuha* (Restićeva 1) - vrhunska patricijska palača, danas zanemarena.
- *Palača Stay* (ul. Između Polača 9-11) - pogođena u ratu 1991., predviđena za obnovu.
- *Palača Isusović-Braichi* (Prijeko 24) - jedan je od najljepših primjera renesansne stambene arhitekture u gradu.
- *Palača Ranjina* (Ul. braće Andrijića 10) - gotičko-renesansa palača građena je krajem 15. stoljeća i dio je velikog, devastiranog stambenog bloka.
- *Palača Sorkočević* (Držićeva poljana 3) - građena krajem 17. i početkom 18. stoljeća.
- *Palača Pucić* (Od puča 1) - barokna palača iz 17. stoljeća, danas luksuzni hotel.
- *Palača Trifoni-Đorđić* (Od puča 17, Široka 5) - predviđena za obnovu.

Stradun ili **Placa** je glavna ulica u staroj gradskoj jezgri, ali i u Dubrovniku općenito. Naziv "Stradun" potječe od Mlečana i podrugljiv je naziv za veliku ulicu, a ime "Placa" potječe od latinske riječi "platea", što znači "ulica".

Na mjestu današnjeg Straduna u prošlosti je bio močvarni teren koji je razdvajao Ragusu od Dubrave. Nasipavanjem močvare u 9. stoljeću, stanovništvo je stvorilo jedan grad.

Stradun se proteže u smjeru istok – zapad, a nalazi se između dvoja gradska vrata (Vratima od Pila i Vratima od Ploča). Na početku i na kraju Straduna nalaze se i dvije fontane (Velika i Mala Onofrijeve česma) te dva zvonika (Gradski zvonik i zvonik franjevačke crkve i samostana). Stradun je popločen kamenim blokovima, uglavnom do sjaja drvenog parketa, pa ga i nazivaju *ulica – salon*. Svoju namjenu, Stradun je dobio u 12. stoljeću, a današnji je izgled dobio nakon katastrofalnog potresa 1667. godine, kad je veliki broj građevina bio srušen. Starije slike Dubrovnika nam pokazuju kako zgrade na Stradunu prije potresa nisu imale tako tipiziran izgled kao danas, mnoge su imale arkade kao palača Sponza, a neke su bile i ukrašenije. Današnji izgled zgrada na Stradunu potječu iz razdoblja poslije potresa 1667. godine, kada je Statutom Dubrovačke Republike bio određen način gradnje stambenih zgrada: u prizemlju je uvijek bio trgovačko – poslovni prostor sa vratima na koljeno, a u veliki se magazin ulazilo iz sporedne ulice. Na prvom je katu bio stambeni prostor, dok su sobe bile na drugom katu. Kuhinja i ostale gospodarske prostorije su se uvijek nalazile u potkrovlju. Naime, nakon potresa, u Gradu je buknuo požar, koji je uništio velik broj stambenih i rezidencijalnih zgrada. Odredbom da se kuhinje presele u potkrovlje spriječavalo se širenje požara.

Velika i mala Onofrijeva fontana kao dio dubrovačkog vodovoda. Potreba za vodom je zbog porasta broja stanovništva, rastućeg tekstilnog i kožarskog obrta bila sve veća pa je Veliko vijeće na svojoj sjednici 2. lipnja 1436. godine donosi odluku o gradnji kanala s izvorskom vodom iz Šumeta koji se nalazi na nadmorskoj visini od 109 metara u zaleđu grada. Razlika u visini bila je glavni uvjet za dobivanje vode slobodnim padom, jer u ono vrijeme nisu postojali strojevi koji bi vršili pritisak. Dva majstora iz južne Italije Onofrije de la Cava i Andreucius de Tramonete de Bulbito, sklopili su ugovor sa Velikim vijećem o načinu i mjestu izgradnje vodovoda. Vodovod je proradio 1438 godine. Iznosio je 11 700 metara, prolazio donjim padinama Srđa. Predio kojim je prolazio dobio je naziv Kono. U jednoj sekundi davao je 70 litara vode, a nagib od Šumeta do rezervoara Mlini iznosio je 0,6 %. Uzduž vodovoda bili su sagrađeni rezervoari za skupljanje vode i taloženje nečistoće. Najveći rezervoar je

bio Mlini iza Minčete jer je voda iz njega pokretala mlinove. Iz tog rezervoara se punila velika cisterna u Minčeti iz koje je voda prirodnim padom tekla zidinama do dvije česme unutar zidina. Velika Onofrijeva česma izgrađena je 1440 g. a mala 1442 godine. U kanalima koji su bili na zidinama nalazili su se i filteri koji su pročišćavali vodu. Iz Velike Onofrijeve fontane voda teče iz 16 kamenih maskerona. Nalazi se ispred samostana klarisa pokraj Vrata od Pila. Izvorno je bila bogato ukrašena, a današnji oblik dobila je nakon velikog potresa 1667. godine. Mala Onofrijeva fontana je u središtu Dubrovnika, nalazi se na istočnom kraju Straduna, uz zgradu dubrovačke Glavne straže. Fontana je vodom opskrbljivala tržnicu na Trgu Luža u Dubrovniku. Kiparske radove na fontani, učinio je kipar Petar Martinov. U srednjem vijeku imala je i vjersko značenje, koristili su je samo kršćani. U neposrednoj blizini bila je i židovska fontana, koju su za opskrbu vodom koristili dubrovački Židovi. **Orlandov stup** je najstarija sačuvana javna skulptura u Dubrovniku. Dugo je bio i jedini svjetovni spomenik posvećen nekoj ličnosti u tom gradu. Načinjen je u kamenu. Prikazuje srednjovjekovnog viteza s prema gore ispruženim mačem. Dubrovački povjesničari povezivali su podizanje Orlandova stupa s legendom o junaku Rolandu, koji je pomogao gradu u borbi protiv Saracena. Takav stup je karakterističan za Njemačku, a izvan nje postoje samo četiri takva spomenika uključujući ovaj. Vjerojatnija je teorija da je postavljen za vrijeme boravka cara Žigmunda Luksemburškoga u Dubrovniku, nakon poraza u bitki kod Nikopolja 1396. godine. Novi stup je podignut 1418. godine i bio je replika prethodnoga. Isklesao ga je talijanski gotički kipar Bonino da Milano. Iznad stupa vijorila se dubrovačka zastava. Glasnici su kraj stupa objavljivali odredbe i važne obavijesti. Tu su se i izvršavale kazne. Mjera za dužinu, dubrovački lakat, mjerio se prema dužini vitezove podlaktice, što iznosi 51,2 cm.

Gradski zvonik nalazi se u središtu Dubrovnika. Prvotni stari zvonik sa satom izgrađen je 1444. godine. Bio je visok 31 metar. Metalnu ploču, kazaljke za mjesečeve mijene i drvene figure, koje otkucavaju sate načinio je Luka Mihočin. Veliko zvono je izradio majstor Ivan Rabljanin 1506. godine. Drvene figure zamijenjene su bakrenim zelencima (nazvani su Maro i Baro), čiji se originali danas čuvaju se u palači Sponza. Katastrofalan potres iz 1667. godine, oštetio je zvonik i prijetila je opasnost, da se sruši. Stoga je 1929. godine, izgrađen novi gradski zvonik po starim nacrtima. Kraj zvonika nalazi se stara zvonara Luža.

Lazareti je naziv za skupinu povezanih zgrada tristo metara udaljenih od zidina Dubrovnika prema istoku. Lazareti su izgrađeni kao jedna od preventivnih zdravstvenih mjera zaštite stanovnika Dubrovnika za vrijeme Dubrovačke Republike. Pošto je Dubrovnik bio važan lučki grad te je primao putnike iz svih krajeva svijeta, Veliko vijeće Dubrovačke Republike je 27. srpnja 1377. godine donijelo odluku kojom se prvi put u svijetu uvodi karantena kao mjera zaštite od unošenja i širenja zaraznih bolesti, posebice kuge. Krajem 15. stoljeća donesena je odluka o gradnji lazareta na Pločama. Početak gradnje lazareta na Pločama bio je 1590. godine, dok je gradnja završena 1642. Trajanje karantene produženo je s trideset na četrdeset dana, a zdravstveni radnici tzv. *kacamorti* nadzirali su provođenje i poštivanje odredbi o karanteni. Lazareti su impresivan kompleks sastavljen od deset dvorana tzv. *lađa*, između kojih se nalazi pet unutarnjih dvorišta tzv. *badžafera*, sa dvjema kućicama na kat na ulazu i kraju lazareta nazvanih kapetanija i janjičarski han. Kompleks je omeđen visokim zidom i kapijama sa morske i kopnene strane.

Dubrovački ljetnikovci su neka vrsta ladanja za vrijeme ljetnih vrućina započela je već u doba kada se mala dubrovačka komuna širila izvan nukleusa grada. U doba Astarée, prvog dubrovačkog zemljišnog teritorija izvan gradskih zidina, starosjedioci su posjedovali imanja na kojima su spajali ugodno s korisnim – odmarali su i nadzirali ljetinu. Vjerojatno se radilo o rustikalnim kućama od kamena. Razvitkom trgovine u 15. stoljeću potrebe za ladanjem poprimile su drukčije razmjere. Počeli su se graditi ljetnikovci u gotičko-renesansnom stilu, rađeni po mjeri bogatije obitelji, bez kraljevskih i raskošnih sadržaja. Ono što ih čini posebnima jesu sklad, mjera i ljepota. Ljepota ladanjske gradnje danas specifikum ovoga kraja. Ljetnikovci nisu građeni bilo gdje – bili su smješteni uz izvore pitke vode ili uz morskobalu. Također, izloženi su sjevernom vjetru, a zbog paviljonskog tipa arhitekture

čovjek i danas ima osjećaj da se u njima hladi. Kao što to u svojim djelima spominju dubrovački pisci, u njima se okupljalo, čitalo i zabavljalo.

Ljetnikovac Petra Sorkočevića na Lapadu (Pietro de Sorgo) - izgrađen je u vremenu od 1472. do 1535. godine. Kombinacija je gotičko-renesansnog stila. Nalazi se na lapadskoj obali, okrenut prema zaljevu Gruž. Najbolje je očuvan od pet ljetnikovaca roda Sorkočević. Dao ga je izgraditi Petar Sorkočević 1521. godine. Ljetnikovac je jednokatnica, s tipično dubrovačkim tlocrtom: središnji salon okružuju četiri sobe. Zgrada je podignuta na drvenom temelju, okružena vrtom i ograđena zidom. U vrtu je i ribnjak s morskom vodom, te orsan, pristanište za čamce. Na više mjesta uklesan je grb obitelji Sorkočević, a mogu se vidjeti i inicijali Petra Sorkočevića "P.S.". Ljetnikovac je bio namijenjen odmoru i razonodi, ali su se ondje održavali plesovi, kazališne predstave i književne večeri.

- *Ljetnikovac Bona-Caboga na Batahovini* - izgrađen je u 16. stoljeću. Značajan je po glavnom pročelju u prizemlju, koje cijelom dužinom ima trijem sa sedam arkada.
- *Ljetnikovac Stay na Batahovini* - obnovljeni ljetnikovac u kojem je sada Konzervatorski odjel.
- *Ljetnikovac Resti u Rožatu, Rijeka Dubrovačka* - zapušteni ljetnikovac građen u drugoj polovici 16. stoljeća.
- *Ljetnikovac Klementa Gozze u Obuljenom* - građen od 1575. do 1581. godine, danas zapušten.
- *Ljetnikovac Vice Skočibuhe na Boninovu* - ima odličan pogled na gruški zaljev i otoke. Obnavljan od 1938. do 1941. godine.
- *Ljetnikovac Crijević-Pucić (Pozza-Cerva) na Gradcu* - s kraja 16. stoljeća, smješten je na Gradcu iznad Vrata od Pila.
- *Ljetnikovac Pucić na Pilama* - među najljepšim građevinama u gradu. Obnovljen je i sada je poslovni prostor.
- *Ljetnikovac Bona-Gradi u Gružu* - gotičko-renesansni ljetnikovac.

- *Ljetnikovac Ghetaldi-Gondola/Gundulić u Gružu* - gotičko-renesansni ljetnikovac.
- *Ljetnikovac Gundulić* - Gruž
- *Ljetnikovac Majstorović* - Gruž
- *Ljetnikovac Sorkočević* - Komolac
- *Ljetnikovac Petra Sorkočevića* - Lapad
- *Ljetnikovac Rašica* - Lapad, Sumartin
- *Ljetnikovac Božidarević-Škaprlenda* - Čajkovići
- *Ljetnikovac Gučetić* - Mokošica

Utvrdica Imperial fortifikacijski je objekt na vrhu brda Srđ. Namijena utvrde je bila obrana sjevernih prilaza gradu Dubrovniku. Gradnja utvrde direktno je vezana za razdoblje francuske vlasti u Dubrovniku koja je trajala od 1806. do 1814. Utvrda nije napadana od svoje izgradnje pa sve do 1991. godine i Domovinskog rata, odnosno opsade Dubrovnika. U utvrdu su malobrojni branitelji Dubrovnika uspješno odoljevali svim napadima JNA i dragovoljaca iz svih krajeva istočne Hercegovine i Crne Gore. Utvrda Imperial i njeni branitelji su 6. prosinca 1991. godine doživjeli najteži napad otkad je utvrda izgrađena. Tijekom napada utvrda je pretrpila velika oštećenja.

Znameniti Dubrovčani:

Ivan Gundulić (Giovanni Gondola; nadimak Mačica; Dubrovnik, 8. siječnja 1589. - Dubrovnik, 8. prosinca 1638.) hrvatski je pjesnik, epik, lirik i dramatik.

Marin Držić (Dubrovnik, 1508. — Venecija, 1567.), hrvatski dramatik i lirik.

Marin Getaldić (lat. Marinus Ghetaldus) (Dubrovnik, 2. listopada 1568. - Dubrovnik, 8. travnja 1626.), hrvatski matematičar i fizičar.

Ruđer Josip Bošković (Dubrovnik, 18. svibnja 1711. – Milano, 13. veljače 1787.), hrvatski matematičar, astronom, geodet, fizičar i filozof, isusovac.

Župa dubrovačka je općina i graniči s Gradom Dubrovnikom na sjeverozapadu i općinskom jedinicom lokalne samouprave Konavle na jugoistoku, dok prema sjeveroistoku graniči s Bosnom i Hercegovinom, a prema jugozapadu s otvorenim morem.

Kupari je naselje naslonjeno na sjeverne padine brijega Gorice uvuklo se u duboki potkovasti zaljev da bi se zaštitilo od nepoželjnih došljaka i pljačkaških pohoda gusara. Ime su dobili po "*Kuparici*" tvornici u kojoj se proizvodio crijep ("*kupe*"). Kompleks dvorca Toreta u Kuparskom polju bio je početkom XVII. stoljeća samo utvrda što je pripadala obitelji Radmani koja je 1656. godine izgradila dvorac i most preko rijeke kao prilaz dvorcu. Uz ljetnikovac, okružena visokim zidom nalazi se crkva Velike Gospe iz XVIII. stoljeća. Pod nazivom Crijep naselje se spominje 1299. godine dok se današnji naziv prvi put spominje 1317. godine. Na padinama Pelegrina leže zbijene kamene kuće, iznad kojega stražari stara crkva sv. Stjepana čiji najraniji spomen potječe iz 1279. godine. Na vrhu brežuljka Trapita izgrađena je u XVI. stoljeću crkva sv. Petra. Tijekom stoljeća bila je oštećena potresima i rukama zlonamjernika, ali uvijek obnavljana.

Srebrno se smjestilo istočno od Kupara uz morsku obalu, danas poznato pod iskrivljenim nazivom Srebreno, odnosno povijesnog imena Sub Burnum što znači Pod Župom. To nekada težačko i ribarsko selo prvi se put spominje 1272. godine. Pronađene amfore, urne i novčići rimskih careva dokazi su povijesnog trajanja ovog područja koje je danas odredište mnogobrojnih posjetitelja i središte suvremenog turizma. Od stare kuće obitelji Bunić, koja je stradala u ratnim pustošenjima 1806. godine, ostao je sačuvan vrt sa starim zidom i kapelica na čijem su oltaru dva grba knezova Bunić. Stara crkva posvećena sv. Nikoli nalazi se unutar dvorca koji je kasnije izgrađen i u njoj je sačuvana vrijedna oltarska pala s prikazom sv. Nikole. Uza samu plažu nalazi se crkva Srca Isusova koju je dao sagraditi Silvo Miloslavić, svećenik i pjesnik podrijetlom iz Srebrnog. Kamena renesansna kuća obitelji pomorskog kapetana Miloslavića gotovo dodiruje more.

Mlini su staro povijesno naselje Molina. Bili su središte mlinarskog obrta, a u davnini su se često spominjali jer je odavde prije izgradnje vodovoda odvođena voda u Dubrovnik, osobito u ljetnim mjesecima kad je bila suša. U XIV. stoljeću dva su broda redovito vozila vodu za piće iz Mlina u Dubrovnik. Zahvaljujući obilnim izvorima na kojima su izgrađeni mlinovi i samo je mjesto dobilo ime. Od nekadašnjih mlinova danas je dobro sačuvan tek jedan. Osim iz Grada, cijele Župe, te susjednih Konavala i Hercegovine u XIX. stoljeću u Mline su dolazili brodovi iz Ukrajine natovareni žitom i tu ga mljeli. Na najstarijem lokalitetu u Mlinima nalazi se župna crkva sv. Ilara, koja se spominje u dubrovačkom Statutu iz 1272. godine. Tijekom stoljeća rušena je i stalno obnavljana. Teško je stradala, osobito u potresu 1667. godine, a obnovljena je 1683. godine u baroknom stilu. Ponovno je oštećena u potresima 1823. i 1824. godine. Crkva Gospe od Rozarija koja je stradala u potresu 1979., obnovljena je i vraćen joj je nekadašnji izgled. Uza samo more, sagrađen je u XVII. stoljeću renesansni dvorac obitelji Bettera od čijeg su sjaja danas ostale samo ruševine i tragovi nekad raskošnog vrta..

Crkva Sv. Marije Mandaljene u Mandaljeni koja je prva župna crkva za cijelu Župu dubrovačku. Ista se prvi put spominje 1285. godine.

Crkva Sv. Ane na Gornjem Brgatu koja se prvi put spominje 1366. godine i to kao crkva Sv. Petre i u čijoj je neposrednoj blizini 1914. godine izgrađena nova crkva Sv. Ana.

Crkva Velike Gospe u Postranju je od davnine postojala kao crkva manjih dimenzija, a lokalitet se zvao Sopolčica. Prvi put se u dokumentima spominje 1296. godine.

Cavtat je smješten na zapadnim obalama Konavala, 19 km jugoistočno od Dubrovnika, podno Jadranske turističke ceste. Naziv Cavtat je kroatizirani oblik nastao od naziva *Civitas vetus*, kako su

njegovi bjegunci u Dubrovniku nazivali svoje matično naselje Epidaurus. Ondašnji stanovnici Cavtata napuštaju mjesto povlačeći se pred najezdom Slavena 614. godine na stare ilirske gradine u današnjoj Župi Dubrovačkoj, te podno padina brda Srđ u vjerojatno već postojeću utvrdu, kaštel. Tu osnivaju naselje kasnije iskrivljenog latinskog naziva Ragusa, iz čijeg nukleusa je nastao današnji Dubrovnik. Slavenski Cavtat je nakon toga pripao Travunji, a 1426. godine, od vojvode Radosava Pavlovića ga otkupljuje Dubrovačka Republika, te tada Cavtat postaje drugi centar Republike i ima važnu ulogu u društvenom životu.

U toploj atmosferi urbane cjeline stare jezgre Cavtata, ističe se kuća Vlaha Bukovca, muzej ambijetalnog gradskog prostora, atelje i galerija umjetnina najznačajnijeg hrvatskog slikara akademskog realizma. Mauzolej obitelji Račić, na groblju Sv. Roka u Cavtatu, remek je djelo poznatog kipara Ivana Meštrovića, na kojem je radio i najznačajniji kipar našeg ekspresionizma Juraj Škarpa. Knežev dvor, uz samu cavtatsku rivu, palača je iz 16. st., nekad sjedište dubrovačkog kneza, danas je galerija i zbirka umjetnina zaklade Baltazara Bogišića, pravnika i pisca iz 19. st. Pinakoteka župne crkve Sv. Nikole, čuva vrijedno sakralno blago koje je prikupljano kroz stoljeća. U Cavtatu su sačuvani i spomenici iz rimskog vremena, između ostalog ostaci kazališta, kao i ostaci gradskih zidina, akvedukta, monumentalne jezgre - nimfeja i jedne veće gradske vile. Osim toga u Cavtatu postoje brojne stare palače i rezidencije pomoraca. Jedna od najljepših je vila Banac, gdje se trenutno nalaze prostorije Općine Konavle.

Čilipi su naselje gdje je u zgradi nekadašnje seoske blagajne, smještene na središnjem čilipskom trgu, prikupljen je i izložen etnološki fundus Konavala, prezentiran u prostoru tipične konavoske kuće. 1991. godine zgrada Zavičajne kuće je spaljena te je nepovratno izgubljen dio inventara. Etnološka zbirka Zavičajnog muzeja Konavala danas sadrži oko 500 eksponata među kojima su izložene najkvalitetnije ženske i muške narodne nošnje, vezenine i ostalo tekstilno rukotvorstvo, nakit, oružje, glazbala te nešto uporabnih predmeta.

Tvrđava Sokol ili Soko Grad, najveća je i po smještaju u brdskom prijevoju prema Bosanskom zaleđu izuzetno važna utvrda iz vremena Dubrovačke Republike. Izgrađena je na lokaciji Ilirske i Rimske fortifikacije, o čemu svjedoče ostaci keramike i rimske cigle u njenim zidinama. Svojom oblikom prilagođena je prirodnoj stijeni na kojoj je izgrađena, a bojom kamena srasla u okoliš. Sa Soko Grada ispod kojeg se nalazi i memorijalna i grobišna crkva Gospe od Sokola, pruža se jedinstven i najcjelovitiji pogled na čitave Konavle.

Godine 1391. tadašnji gospodari Konavala, braća Sanković, ustupaju Dubrovačkoj Republici čitavu oblast s tvrđavom Sokol, a u konačno vlasništvo Republike tvrđava dolazi 1423. godine. Dubrovačka Republika je obzirom na stratešku važnost ove tvrđave u nju neprestano ulagala, te je tvrđava raspolagala cisternom, zgradom za streljivo, skladištem vina i hrane, stanom kaštelana, stražarnicama, zgradom za vojnike, te zgradom za smještaj žena i djece iz obližnjih sela u slučaju ratne opasnosti.

Pridvorje smješteno je u centarlnom dijelu Konavala, ispod padinastih strana Sniježnice. Pridvorje se zvalo selo sv. Martina, a današnje ime vezano je za 15. st. i procvat Dubrovačke Republike.

U središnjem dijelu sela izgrađen je Knežev dvor u kojem su boravili konavoski knezovi i pjesnici, a naokolo njega su građene seoske kuće, gumna i crkve, i sve se to zajedno nazivalo Pridvorjem. U ravničarskoj zoni ispod sv. Trojice sagrađen je u stilu rane dubrovačke renesanse franjevački samostan s crkvom sv. Vlaha (1423.-1429.). Kao hodočasno svetište, ovaj samostan prikupio je bogatu riznicu milodara, te i danas čuva zavjetnu baštinu crkvene umjetnosti, među kojom je posebno vrijedno istaći čuveno Pridvorsko raspelo, izrađeno u drvu u kasnoj gotici.

Na rijeci Ljutouj u Konavlima izgrađen je sustav mlinica i stupa koji se sastojao od osam mlinica za brašno, dvije mlinice za ulje i tri stupe. Kada je Dubrovačka republika kupila Konavle na rijeci su u gornjem toku zatečena četiri mlina. Nakon 1550. godine izgrađen je cjelokupni sustav «donji mlinovi», koji se očuvao i do danas. Mlinice i stupe funkcionirale su na sustavu kanala, a dio donjih mlinova napajao se i trima akveduktima. Većina zgrada smještena je na zapadnoj obali rijeke, dok se

na istočnoj obali nalazi stupa Đivanović. Sklop mlinica i stupa na Ljutoj bio je od od iznimnog gospodarskog značaja kako za Konavle, tako i za čitavu Dubrovačku republiku.

Mitrej se nalazi u Močićima, „ na Dikličevoj glavici „, kako stanovnici Močića zovu to mjesto. To je bršljanom zarasla špilja, a iznad nje, uklesan u živoj stijeni, reljef Mitre prikazanog kako ubija bika (taurus), što je simboliziralo rađanje novog života. Na reljefu, uz Mitru nalazi i sve drugo što mu je obredno bilo potrebno za prinošenje te žrtve: tu su dva Mitrina svećenika s bakljama, Suncem Mjesec, škorpion, zmija i pas. Sve to predočuje bitku Svjetlosti protiv sila Mraka – Dobra protiv Zla. Pobjeda Sunca dat će više svjetlosti, a zemlja će, natopljena krvlju žrtvenog bika, dati više svojih plodova.

Ilirske nekropole - oko 115 kamenih gomila slobodnostojećeg kamena, najčešće u Mikulićima, Pločicama, ispod Čilipa razmještene su u nepravilnom rasporedu, često su nepristupačne i kriju grobni inventar prapovijesnih ilirskih poglavara.

Nekropole stećaka su sastavni dio današnjih groblja uz male seoske kapele, a po brojnosti stećaka imponantna je nekropola u Dunavama kraj crkve sv. Barbare, zatim u Mihanićima, Gabrilima i Brotnicama i u Pridvorju kod župne crkve.

Kominate su autohtona i jedinstvena građevinska forma razvijene stambene arhitekture Konavala. To su žbukana krovišta piramidalnih formi, nad velikim kućnim ognjištima, koja se grade konzolastim ispuštanjem kamena, bez drvene konstrukcije ili drugačijih učvršćenja. Ima 18 registriranih spomenika u selima Donje Bande, a jedina kominata u Gornjoj Bandi je u samostanu franjevacu u Pridvorju.

Rijeka dubrovačka je najveće prigradsko naseljeno područje grada Dubrovnika. Rijeka dubrovačka se sastoji od dva gradska kotara: Komolac i Mokošica te naseljenih mjesta: Sustjepan, Čajkovići, Komolac, Rožat, Prijedor, Dračevo selo i Mokošica. Obale zaljeva Rijeke dubrovačke povezuje Most dr. Franje Tuđmana..

U prošlosti su, na izvoru rijeke Omble, stari Dubrovčani sagradili branu i mlinove, čiji je graditelj bio Paskoje Miličević. Isti graditelj je krajem 15. stoljeća tu sagradio kapelicu i rafineriju bakra.

U **Komolcu** se nalazi ACI Marina Dubrovnik u čijem sastavu je dvorac Sorkočević, otvoreni bazen, betonski gatovi sa vezovima za jahte, caffè bar, restoran, trgovački centar i servis za jahte.

Mokošica je prvo veće zapadno prigradsko dubrovačko naselje koje je dobila ime po Mokoši, božici plodnosti i zaštitnici žena iz slavenske mitologije. U Mokošici je puno ljetnikovaca iz 16. stoljeća (obitelji Bunića, Ranjine i Zuzorića) među kojima je najvažniji Gučetić-Đurđevićev ljetnikovac u kojem je 1814. godine održano posljednje vijećanje dubrovačke vlastele. U neposrednoj blizini Mokošice nalazi se i ljetnikovac Zamanjića s malom kapelicom, dok su u obližnjem Petrovom Selu ruševine srednjovjekovne crkve Sv. Pankracija.

Trsteno se nalazi uz i ispod Jadranske turističke ceste, 20-tak kilometara sjeverozapadno od Dubrovnika. O starosti mjesta u kojem su oduvijek obitali pomorci i kapetani svjedoče i zavjetne slike u župnoj crkvi Sv. Vida.

Godine 1399. Trsteno ulazi u sastav Dubrovačke Republike pa tako tijekom 15. i 16. stoljeća u Trstenom dubrovačka vlastela gradi svoje ljetnikovce od kojih je napoznatiji onaj obitelji Gučetić-Gozze, smješten u Arboretumu, najstarijem botaničkom vrtu u Republici Hrvatskoj.

Poznat je po povijesnim perivojima i po zbirci sredozemnih i egzotičnih biljaka. Osnovan je 1498. na prostoru ladanjskog posjeda dubrovačke plemićke obitelji Gučetić-Gozze datiranoj od 1494. Zaštićen je kao spomenik vrtne arhitekture, velik je 28 hektara i objedinjuje nekoliko različitih cjelina: povijesni renesansni perivoj s ljetnikovcem, povijesni neoromantičarski perivoj iz 19./20. stoljeća, povijesni maslinik, te prirodnu vegetaciju šume hrasta medunca, alepskog bora i čempresa, vegetaciju makije i priobalne stijene. Arboretum je devastiran u Domovinskom ratu, ali je većinom obnovljen.

Dubrovačko primorje obilježavaju dvije prirodne cjeline: brdovito zaleđe uz staru Napoleonovu cestu i dalje do hercegovačkih brda, te obalno područje uz more i Jadransku turističku cestu. U zaleđu su smještene naselja Majkovi-Grbljava, Trnova, Mravinca, Podgora, Čepikuće, Trnovica, Točionik, Lisac, Podimoč, Visočani, Smokovljani, Ošlje, Stupa, Topolo, Štedrica i Imotica. Priobalna naselja su Slano, Banja, Grgurići, Slađenovići, Kručica, Banići, Smokvina i Doli.

Tragove su u ovom prostoru ostavili Iliri, Grci, Rimljani, Istočni Goti, Bizant i mnogi drugi. Svjedoče nam to razrušene kamene ilirske gradine i gomile, rimski sarkofazi, nekropole, natpisi u kamenu, ostaci crkve zvane Rotonda u blizini naselja Ošlje, srednjovjekovni nadgrobni spomenici-stečci, brojni natpisi uklesani u kamenu,...

Dubrovačko primorje 1399. godine dolazi pod vlast Dubrovačke Republike koja ga je uspjela kupiti od bosanskog kralja Ostoje za 1500 dukata. Došavši u posjed toliko željenog teritorija (Terre nuove), Dubrovačka Republika odmah donosi zakonske odredbe za Primorje i onamo šalje kneza da ih provodi, upravlja i sudi, a Slano je kao najvažnije mjesto Dubrovačkog primorja postalo sjedištem knežije. Za kneza je odmah izgrađen dvor na jednom od najljepših položaja u Slanomu. U dvoru su bile tamnice, u dvorištu kameni stup-stup sramote za koji bi vezali i šibali osuđenike.

Za vladavine Dubrovačke Republike Slano je postalo jedno od najvažnijih mjesta Republike, jedna od najvećih dubrovačkih luka i pomorsko-lučko središte međunarodnog značaja, imalo je dva brodogradilišta, magazin soli, trgovalo se solju, žitom i stokom. Stanovnici ove uvale, pomorci i zanatlije ubrajali su se u građanstvo dubrovačko. Mnogi slanski velikaši, armaduri i kapetani imali su u Dubrovniku svoje palače, a neki su stradali u velikom potresu 1667. Najpoznatija je bila plemićka obitelj Ohmučević koja je dala pomorce, književnike, knezove, diplomate. Petar Ohmučević je s 12 brodova i 320 ljudi zapovijedao kao španjolski admiral 1596.

U vrijeme Dubrovačke Republike gradile su se u Slanomu crkve Sv. Jeronima, Sv. Vlaha, Sv. Roka. Ukrašavale su se kamenim oltarima, umjetničkim slikama i raspelima poznatih majstora. Na žalost, velik dio tih umjetnina je nestao ili je oštećen u Domovinskom ratu.

Arheološkim nalazima samostanskog kompleksa i crkve Sv. Jeronima u Slanomu utvrđeno je da je sadašnji samostan sjeo na starokršćanski kompleks iz 5. st., da kamene nadgrobne ploče, starohrvatski ulomci i ostali kameni i drugi nalazi imaju izuzetnu vrijednost u kontinuitetu od gotovo 2000 godina. Smješteni su u Lapidarij-muzejsku zbirku ovoga kraja.

Ston

U 2. stoljeću na jednom rimskom zemljovidu nabrojena su sva važnija strateška mjesta i putovi starog vijeka, a tu se spominje ime mjesta Perdua ili Stamnes, koje se nalazilo na južnim i zapadnim obroncima brijega sv. Mihajla. U IX. st. spominje se stonska biskupija, tako da se pretpostavlja da je biskupija u Stonu najstarija biskupija hrvatskog etničkog prostora. Ston postaje sijelo i vladara Zahumlja.

Nakon izmjena raznih dinastija na tlu Zahumlja, domaćih knezova, hrvatskih velikaša, raških župana i bosanske vlastele. Sukob bosanske vlastele sa srpskim županima želio je iskoristiti Dubrovnik, kojemu je bilo stalo do Stona i Pelješca. Tako 1333. g. Dubrovnik ulazi zauvijek u posjed Stona i Rata, i tako za ovaj kraj započinje novo poglavlje povijesti. Gradi se novi Ston, koji dobiva kneza, obnavljaju se solila, a u Ston dolazi 150 dubrovačkih obitelji. Već 1359. godine Ston i Mali Ston opasani su dvostrukim obrambenim zidom i postaju "neosvojivi".

Zidine u Stonu, obrambeni zid i najveći fortifikacijsko-urbanistički pothvat ondašnje Europe. u ukupnoj dužini od 5,5 km, zidine su ojačane sa 40-ak kula i 5 tvrđava. Povezuju Ston i Mali Ston.

Između 1461. 1464. na stonskim utvrdama radio je firentinski arhitekt Michelozzo po narudžbi Dubrovačke republike.

Stonske utvrde bez ikakve sumnje jedan su od najvećih onodobnih građevnih pothvata čija izvorna dužina iznosi 7000 m sastoji se od zidina Stona i Malog Stona, Velikog zida s tvrđavama, dok su zidine i tvrđave

flankirane s 10 okruglih i s 31 četvtastom kulom te 6 polukružnih bastiona. Složeni obrambeni stonski korpus oblikovao se gotovo četiri stoljeća, zbog prilagodba terenu i razvoja naoružanja. Zidine su imale veliku važnost, jer su branile solanu koja je Dubrovačkoj Republici donosila 15 900 dukata svake godine, uzgajalište školjkaša i sam grad.

Proizvodnja i promet soli naročito njena prodaja u zaleđu Republike, postali su osobito aktualni i za državnu blagajnu izuzetno značajni nakon što je Republika u svoj državni teritorij, putem kupnje, uključila poluotok Pelješac sa Stonom i njegovim solilima.

"Stonska solana" postala je i ostala stalnom brigom Republike i njenih organa sve do utrnuća Republike 1808. godine. Sol je postala isključivo državni monopol.

Solana je bila državna, te se Država i trudila da se usavrši, pospješi i uveća proizvodnja.

U vrijeme kampanja prikupljanja i skladištenja soli bilo je angažirano skoro cjelokupno radno sposobno stanovništvo iz Stona i njegove okoline, pa i stonskog Primorja.

To je bila radna obveza, istina plaćena, čije je izbjegavanje povlačilo kaznene sankcije.

Bila je obvezna i uporaba tegleće stoke za prijevoz soli iz solnih bazena u "slanicu" (skladište).